

שבועות מט

עניין: ארבעה שומרין, סיום מסכת שבועות

של"ה מסכת פסחים מצה עשירה אות לה

ואמר שמואל דמה שבליה ראשונה קרוי (לה) הרי נתבארו ארבע חקירות, ושורש הכל להיותינו עבדי ה', אשר תכלית הבריאה של אדם היתה לעבדה ולשמרה ולעשות משמרת והכל למען שמו. ועל השימור הזה באתה האזהרה במצוה הראשונה שנצטוו בה ישראל, ושם חקת הפסח, וענין מצה, וכתוב (שמות יב י): ושמרתם את המצות ודרז"ל (מלמא נא, יב): אל תקרי מצות אלא מצוות. ומצינו שלושה מיני שימור, דהיינו מצה שמורה, ומצוה גדולה דארבע כוסות יין רומזו ליין המשומר, וגם הלילה נקראת ליל שומרים. עוד מצינו ענין שאלה במצרים, כדכתיב (שמות ג, כג): ושאלה אשה משכנתה כו'. ונגד זה ירמזו בעבודת המקום שעליה כתיב לעבדה ולשמרה ארבעה ענינים, והם נגד ארבעה שומרים, שלושה הם: שומר חנם שומר שכר נושא שכר, והרביעי השואל, ונגדם ארבעה בניס. וכמו שארבעה שומרים נוהגין בין אדם לחבירו, כן בין אדם למקום ב"ה. על כן הקדים בכפל ברוך המקום ברוך הוא שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא. שומר חנם הוא המעלה העליונה שלא על מנת לקבל פרס כלל, הוא שומר רק למען שמו יתברך. ושומר חנם פטור מהכל, רק כשפושע בידים, רצה לומר כי אין אדם צדיק בארץ וגו' הש"י מוחל לו. שומר שכר העובד על מנת לקבל פרס, פטור מהאונסין אונס פטריה רחמנא, אמנם חייב בגניבה ואבידה [כתבו התוספות גניבה קרובה לאונס]. איתא במדרש שאומר השטן להקב"ה: ישראל גנבים הם, ביאור המאמר שהם גונבים דעת העליון, כביכול מראים עצמם כשרים ואין כן בלבבם, [אבידה קרוב לפשיעה] וי אבדה נפש זהו המאבד זמנו. שואל, שכל הנאה שלו, אומר הרוג בקר ושחוט צאן כו' ואינו מאמין בגמול ועונש, חייב אפילו באונסין, כדמצינו בפרעה ובסיחון שהקשה ה' את לבם. נושא שכר הוא על דרך האומר סלע זה לצדקה על מנת שיחיה בני, עיין בסמ"ג בריש מצות לא תעשה, דבדגמר בלבו הן יחיה הן לא יחיה שרי. והנה פליגי ר' יודא ור' מאיר אם דינו כשומר חנינם או כשומר שכר, ואיתא בבא קמא בפרק הכונס (מ, ג) ובבא מציעא פרק האומניז (פ, ג). רבה בר אבוה אפיך ר' מאיר לר' יהודה, ואלו ואלו דברי אלהים חיים והלכה כר' יהודה. בענין מה שאמר אלו ואלו דברי אלהים חיים, בדגמיר בלבו שומר חנינם, בדלא גמיר בלביה שומר שכר.

בית ישראל משפטים

ואולי כנגד זה יש ארבעה השומרין בעצדות השם. שומר חנם. כדאיתא אל תהיו כעבדים המשמשים כו'. והרמז נשבע על הכל שזוכר השבועה שמצביעין לאדם. ושומר שכר, כעין ללמוד שלא לשמה ומתוך שלא לשמה בא לשמה. ושואל לידע שמעלתו אין לו כלום. כדאי בקול שמחה, שאלת על זה, שהכל בשאלה. וכשאלים יודע שהכל מהש"ת, אז אינו מנתק את עצמו מעומ"ש. זה דאי בשם"א, ד' אלף עמו, ע"כ לא הביט און ביעקב. ויכול לחזור למקומו. זה ענין שאלה בעעלים, אם בעליו עמו. שידע שהש"ת עמו והכל ממנו. (בית ישראל משפטים, תשי"ט).